

Nguyễn Tường Bách và Tôi – Việt Nam một thế kỷ qua (3)

Ngô Thế Vinh

(Tiếp Theo)

Giác Ngủ Mùa Đông Hơn 40 Năm

Đã có quyết tâm ở lại nhưng vẫn mang tâm trạng nặng trĩu như sắp đi vào một tương lai bất định. Hứa Bảo Liên lúc đó thì đang lo lắng sao chồng sang Quảng Châu đi qua đêm không về. Khi Nguyễn Tường Bách đem chuyện quyết định ở lại bàn với Liên, và nàng đồng ý không về nước trong lúc này, cho dù khó khăn nguy nan bao nhiêu Liên cũng sẵn sàng chịu đựng, và muốn luôn luôn ở lại bên chồng trong mọi hoàn cảnh đặc biệt như lúc này. Tường cũng nên ghi lại đây một sự kiện rất đặc biệt là Hứa Bảo Liên có quốc tịch Pháp. Khi về thăm bố ở Nam Định trước khi lên đường đi du học Đại học Văn Nam, Bảo Liên đã được bố trao cho một tờ khai sinh với quốc tịch Pháp. Tờ khai sinh đó sau này đã bị Bảo Liên xé đi khi biết Nguyễn Tường Bách đã có quyết định ở lại đất Trung Hoa.

Tháng 9 năm 1949, Hồng Quân đã tiến tới sát biên giới Quảng Đông. Các tướng Quốc Dân Đảng đã phải chạy dài. Dân chúng Quảng Châu bàng hoàng xôn xao. Ở lại Bạch Hạc Động – ngay ngoại thành Quảng Châu sẽ không yên. Giữa lúc đó, Hứa Bảo Liên may gặp lại một người bạn Hoa kiều quen từ Việt Nam, ông ta hiện làm giáo viên tại Phật Sơn là một thành phố nhỏ cách Quảng Châu 20 cây số và sẵn sàng giới thiệu Liên làm giáo viên cho một trường tiểu học nơi đó. Giữa tháng 9 năm 1949, gia đình ba người Nguyễn Tường Bách, Hứa Bảo Liên và bé Hứa Lan đưa con gái đầu lòng, rời căn nhà Bạch Hạc Động trong bụi ngùi, nơi trú ngụ gần hai năm cùng với các đồng chí anh em, nay tất cả cũng đã tứ tán ra đi. Nguyễn Tường Bách viết:

“Tuy trong lòng có bụi ngùi nhưng chúng tôi thấy trầm tĩnh, không lo lắng. Và lại có khó khăn thì muốn ra Hương Cảng hay cùng lắm trở về Việt Nam cũng có thể được. Nhưng thôi, đã quyết định đi con đường mạo hiểm thì cứ đi đã. Chỉ có cái không ngờ được là chuyến đi này đưa tới chỗ tạm cư Phật Sơn – rồi cứ tạm cư tới bốn mươi năm! Phật Sơn, núi Phật – một đất chắc là lành... nhưng chính là nơi mà chúng tôi chứng kiến sự bầm sinh của một nước Trung Hoa hoàn toàn mới, và kinh lịch những cảnh ngộ ít có trên thế giới này.” [3]

Với người viết, thì 40 năm ở Phật Sơn có thể coi như một “giác đông miên – hibernation” của Nguyễn Tường Bách. Từ vị thế của một chiến sĩ cách mạng hành động hăng say nhiệt tình của thập niên 1940 – 1950, thì nay là một Nguyễn Tường Bách y sĩ đồng quê – như một bản Giao Hưởng Thôn Dã, đẹp nhưng buồn. Trong suốt 40 năm ấy, có lẽ Nguyễn Tường Bách là người Việt Nam duy nhất chứng nhân của những giai đoạn, những thời kỳ bão táp khủng khiếp với máu và nước mắt của cuộc Đại Cách mạng Văn Hoá Trung Hoa. Nguyễn Tường Bách cũng đã ghi lại được những trải nghiệm quý giá có một không hai ấy trong cuốn Hồi Ký Hai “54 năm lưu vong” của ông. [3]

Hình 7: Hình chụp một buổi ca nhạc trong gia đình Nguyễn Tường Bách – Hứa Bảo Liên ở Phật Sơn. Lúc ấy 1967, Nguyễn Tường Bách đã có nặng gánh một gia đình 6 con: 5 gái và 1 trai. Nguyễn Tường Bách là một y sĩ đồng quê và Hứa Bảo Liên là một cô giáo tiểu học. - Tư liệu Hứa Bảo Liên

Năm 2005, khi được LS Lâm Lễ Trinh hỏi:

- Anh Bách có nghĩ là sai lầm và là một phí phạm không khi quyết định ở lại và sống ở Trung Quốc đến hơn 40 năm?”

Nguyễn Tường Bách đã khẳng định:

- Đó không phải là một quyết định sai lầm, nhưng cũng đáng tiếc. Và từ đây, tôi muốn hướng về tương lai.” [6]

Cái Chết của Nhất Linh 1963

“Năm 1948, tháng 7, tin đột ngột về anh Hoàng Đạo mất trên đường xe lửa từ Hồng Kông về Quảng Châu đã làm xúc động tới mỗi thớ tim của những người xa nước. Thì cũng một ngày tháng 7 nhưng là năm 1963, tôi bỗng nhận được một bức điện tín từ Thượng Hải đến, do anh Văn gửi – anh Vũ Đức Văn hiện dạy tại trường Ngoại Ngữ Học Viện. Ai ngờ, trong thư câu đầu là:

‘được tin buồn là anh Nhất Linh Nguyễn Tường Tam đã qua đời.’

Tin này anh Văn cắt từ tờ báo L’Humanité của đảng cộng sản Pháp xuất bản ở Paris, đại ý nói ‘Nhà văn, nhà chính trị Nguyễn Tường Tam do vướng vào một vụ án chính trị đã tự sát. Ông đã từng là Bộ trưởng Bộ Ngoại Giao trong chính phủ Liên Hiệp Việt Nam năm 1946...’

“Tin bất ngờ đã khiến tôi lặng người, không nén được nỗi đau thương trong lòng. Sao lại có thể như thế được? Một người anh thân yêu, một chiến hữu thân mật trong sự nghiệp văn chương và cách mạng, đã từng sống với nhau bao phút vui buồn, trong an bình cũng như trong gian truân, lưu lạc, có quan hệ không những là ruột thịt mà còn là sinh tử, đương còn hy vọng gặp lại nhau một ngày nào trong tổ quốc – nay đã mất người anh thân yêu, lỗi lạc, một anh tài đất nước, mà không thể về nhìn lại mặt anh lần cuối.” [3]

Cũng trong cuộc phỏng vấn với LS Lâm Lễ Trinh (2005), Nguyễn Tường Bách – sau 17 năm sống ở Mỹ, cho rằng: “Anh Nhất Linh đã tự mình từ giả cõi đời. Cách giải quyết này, trong thâm tâm tôi không tán thành lắm.”

Nguyễn Tường Bách nói rõ hơn, và cho rằng cách chọn lựa của Nhất Linh là đáng tiếc và tiêu cực. Nhất Linh có thể đi ra một nước ngoài dễ dàng, như sang Cam Bốt, khi thời thế thay đổi Nhất Linh có thể trở về, anh Tam đang còn tiềm năng để cống hiến, nhất là về lãnh vực văn chương văn hoá. “Nghe nói trong đám tang anh rất lớn, dân chúng đổ ra đường để tiễn đưa một tinh anh của dân tộc. Nhưng đám tang dù lớn, dù đông tới đâu, cũng chẳng có ý nghĩa gì nữa, khi con người đã qua đời.” [6]

Hình 8: Chân dung Nhất Linh Nguyễn Tường Tam (1905* – 1963) của họa sĩ Nguyễn Gia Trí
[*Năm sinh đúng của Nhất Linh là 1906, tức năm Bính Ngọ, nhưng khai sinh ghi 1905]

Về Thăm Việt Nam 1977

Tháng 9 năm 1977, đúng 30 năm sau ngày xa rời tổ quốc (1947 – 1977), 14 năm sau cái chết của anh Tam, 2 năm sau ngày Cộng sản Bắc Việt cưỡng chiếm Miền Nam, Nguyễn Tường Bách và đứa con trai út Tường Kiên đang tuổi vị thành niên có một chuyến về thăm Việt Nam. [Hứa Bảo Liên cùng nộp đơn xin đi nhưng bị từ chối, vì họ sợ cho toàn gia đình đi là sẽ không trở về].

Hai bố con Nguyễn Tường Bách từ Phật Sơn đi Hồ Nam để đáp chuyến xe lửa tốc hành tuyến Mạc Tư Khoa – Bắc Kinh – Hà Nội, về thăm Việt Nam. Tới gần biên giới, đang từ trên một toa tàu rộng rãi có phòng ngủ êm ái, trên một hệ thống đường sắt rộng gần 1.5 mét (1.435 mm) tiêu chuẩn quốc tế, nay phải chuyển tàu sang phía Việt Nam, vẫn là một hệ thống đường rầy cũ kỹ hẹp nhất thế giới chỉ rộng 1.000 mm, đã có từ thời Pháp (1904-1910), các toa tàu nhỏ chật cũ kỹ, đám nhân viên Việt Nam thì cũng nhỏ bé ăn mặc luộm thuộm. Hình ảnh đầu tiên một nước Việt Nam Cộng Sản nghèo nàn, cảm giác là nao nao buồn.

Rồi con tàu Việt Nam cũ kỹ đi qua cửa ải Nam Quan – nay có tên là Hữu Nghị Quan, nơi này từng là bãi chiến trường lịch sử với kẻ xâm lăng từ phương Bắc, để tràn vào vùng đất tổ quốc. Phía trước mắt sắp tới là ga Đồng Đăng, nơi mà Nguyễn Tường Bách còn nhớ câu ca dao:

Đồng Đăng có phố Kỳ Lừa

Có nàng Tô Thị, có chùa Tam Thanh

Tàu chỉ dừng ở đây giây lát, “tôi bước xuống sân ga, để đạp chân lên đất nước nhà sau ba mươi năm”.

Con tàu lại lăn bánh trên khúc đường sắt, không được chăm sóc cỏ mọc xanh rì. Tàu chạy chậm ịch qua từng địa danh quen thuộc, Lạng Sơn rồi Bắc Giang, qua đâu cũng thấy cảnh nghèo, quá nghèo. Rồi tiếng con

tàu rần rần chạy qua một cây cầu sắt – cầu Thăng Long, nhìn xuống dưới dòng sông Hồng, như bao năm, vẫn chảy cuồn cuộn. Cuối cùng rồi con tàu cũng vào tới ga Hàng Cỏ. Phố Ga vẫn không có gì thay đổi, vẫn thấp nhỏ và buồn tẻ.

Hà Nội vẫn là hình ảnh cũ kỹ – cũ kỹ hơn thời kỳ Pháp thuộc từ hơn nửa thế kỷ trước. Nghèo nàn là ấn tượng đầu tiên những ngày ở Hà Nội. Khi tìm gặp được một số bạn cũ, đã lâu không gặp và hoàn cảnh cũng đã rất khác song vẫn cởi mở và chân tình. Gia đình những người bạn ấy có một mẫu số chung là nghèo, rất nghèo – cho dù họ đang là công chức, có người là bác sĩ. Rồi cũng gặp lại được một đồng nghiệp cũ, tuy nay là một viện trưởng, sau bao năm gặp lại, đã ngậm ngùi nói: “*Cái gì cũng ù lì cả... người ta có làm gì ra hồn đâu?*” và rồi trong chỗ riêng tư, rất thành thực, anh ấy đã khuyên bạn là không nên về.

“Tôi cũng ngậm ngùi. Sao mà nghèo thế, trì trệ đến thế. Vì chiến tranh ư? Nhưng sao lại cứ đánh nhau trong khi tình hình đã kiệt quệ đến cực điểm?”

Nhưng có lẽ chặng đường xúc động nhất là khi Nguyễn Tường Bách trở lại thăm con dê Yên Phụ, vẫn đình làng xưa nhưng những viên gạch lát đường đã mòn cũ vỡ đi nhiều. Vẫn là con đường quen thuộc, thân thiết của bao nhiêu năm tháng đã sống bên những người thân.

“Tự nhiên bóng dáng anh Thạch Lam, cao, gầy, đầu đội mũ dạ, mỗi khi về nhà chậm rãi bước trên con đường lát gạch này, lại hiện ra trước mắt tôi. Và còn bao nhiêu hình ảnh khác. Bây giờ những người đó ở đâu?” [3]

Con đường Yên Phụ đã gắn bó với mấy anh chị em gia đình Nguyễn Tường, và những bạn hữu: Khái Hưng, Thế Lữ, Đoàn Phú Tứ, Huyền Kiều, Đinh Hùng, Nguyễn Gia Trí, Vũ Hoàng Chương, Xuân Diệu... tất cả đã từng có mặt trong căn nhà tranh ấy. Những người trăm năm cũ ấy, họ ở đâu bây giờ?

Rồi phải tới thăm toà nhà 80 Quan Thánh, nơi từng là toà soạn báo Phong Hoá, Ngày Nay, Việt Nam. Trước đây thì rất dễ nhận ra, ở góc đường và có bao lơn bằng rào sắt xung quanh. Nay đã khác hẳn, phải khó khăn lắm mới tìm ra cổng trước và tấm bảng cũ đề số 80.

“Tang thương biến đổi. Tôi tần ngần đứng lại nhìn một lúc. Những người ở bên cạnh chắc là cho chúng tôi đương tìm nhà nào. Họ có ngờ đâu bọn này chính là chủ nhân ngôi nhà này, ba mươi năm trước, và bao nhiêu sự việc kỳ lạ đã từng xảy ra.” [3]

Thật cảm xúc, người đọc không thể không nhớ tới mấy câu thơ của Hạ Tri Chương qua bản dịch của Trần Từ Mai:

*Đi trẻ về nay tuổi đã già
Giọng quê không đổi, tóc sương pha
Ngẩn nhìn, em nhỏ tươi cười hỏi:
Khách ở phương nào mới tới a?
Thiếu tiểu ly gia, lão đại hồi
Hương âm vô cải, mấn mao tòi
Nhi đồng tương kiến bất tương thức
Tiểu vấn, khách tòng hà xứ lai?*

Hà Nội 30 năm sau, không chỉ đời sống vật chất quá nghèo nàn, mà đời sống văn hoá cũng chẳng khá hơn gì. Chỉ có báo chí của nhà nước: tờ Nhân Dân, tờ Quân đội Nhân dân, tờ Hà Nội Mới, với nội dung chỉ là những khẩu hiệu và rất sơ sài.

Nguyễn Tường Bách biết rất rõ rằng, suốt chuyến đi về thăm quê hương, **anh vẫn bị công an theo dõi.** Thời gian này, Bách còn nhận được mấy bức thư từ miền Nam, giục vào thăm, nơi vẫn còn còn mộ anh Tam, còn chị Tam và những người thân trong gia đình Nguyễn Tường. Nhưng **đơn xin dấu thông hành vào Nam vẫn chưa được chấp thuận.** Sau cùng, câu trả lời là: “*vi tình hình Miền Nam còn chưa ổn định, trị an không được tốt, nên cấp trên có ý kiến là...*” Câu trả lời đó có nghĩa là yêu cầu vào thăm Miền Nam của Nguyễn Tường Bách **dứt khoát đã bị khước từ.**

Chỉ được thăm Hà Nội và vài tỉnh miền Bắc như Nam Định, Bắc Giang... Sắp hết hạn hai tháng lưu trú, Nguyễn Tường Bách cũng phải từ biệt Việt Nam. Vẫn bằng chuyến xe lửa từ sân ga Hàng Cỏ, nhưng lần này

là ngược chiều cây cầu sắt Long Biên đi về hướng bắc. Hà Nội lui về phía sau xa mờ dần, chỉ còn lại là một nỗi buồn khó tả.

Le Repos du Guerrier – Dừng Cơn Gió Loạn

Chuyến về thăm Việt Nam 1977, sau 30 năm, chỉ để lại một dư vị buồn bã. Trở lại Phật Sơn, làm việc thêm ba năm nữa mặc dù đã quá tuổi hưu. Năm 1980, người y sĩ đồng quê Nguyễn Tường Bách chính thức về hưu ở tuổi 64. Tình hình rối ren do cuộc chiến tranh biên giới Việt Trung. Dẫn tới một làn sóng nạn kiều – người gốc Hoa ở Việt Nam đổ tràn về Trung Quốc. Trong số nạn kiều ấy, có một thanh niên gốc Hoa tên Lý Trung Nhân tốt nghiệp Bách Khoa Hà Nội – Nhân là con trai **BS Lý Hồng Chương**, một đồng nghiệp quen biết cùng học Y khoa Hà Nội với Nguyễn Tường Bách, nên Nhân được cứu mang và sau này trở thành rể của gia đình Nguyễn Tường Bách. Rồi Lý Trung Nhân được mẹ bảo lãnh đi Mỹ, đem theo được vợ là Hứa Anh con gái thứ tư của BS Bách. Rồi người con gái thứ năm Hứa Chân cũng được đi Mỹ để hiến tuỷ cứu sống chị gái Hứa Anh đang bị ung thư máu. Như một phép lạ, cuộc hiến tuỷ thành công. Hai người con gái của Nguyễn Tường Bách – Hứa Bảo Liên sau này đều trở thành công dân Mỹ và đã có thể bảo lãnh cho bố mẹ sang Mỹ theo diện đoàn tụ gia đình.

Hình 9: Trước năm Nguyễn Tường Vũ từ Canada về thăm Chú Bảy, năm 1986 Nguyễn Tường Lưu, anh của Vũ đã từ Úc châu sang thăm Chú Bảy tại Phật Sơn / Foshan, tỉnh Quảng Đông. (Lưu và Vũ là con ông Nguyễn Tường Thụy, người anh Cả trong gia đình Nguyễn Tường). Hình chụp hai chú cháu đứng trước cửa căn nhà nhỏ với bên vách là chiếc xe đạp cũ kỹ, và quần áo phơi thì giăng mắc đầy trên dây. Cảnh không khác với khu Bàn Cờ nghèo nàn của Sài Gòn ngày nào; tuy vui mừng được gặp lại nhưng khi chứng kiến cảnh sống quá đạm bạc và cả ấn nhãn của Chú Bảy, đã khiến Lưu phải cúi lòng.

Photo by Nguyễn Tường Lưu, Phật Sơn 1986

Từ Biệt Trung Quốc, Welcome To America

Năm 1988, Nguyễn Tường Bách và Hứa Bảo Liên già từ Trung Hoa sau 42 năm. Với người chiến sĩ Nguyễn Tường Bách là bước ra khỏi “giấc đông miên”. Nguyễn Tường Bách đặt chân tới Mỹ khi đã quá tuổi cổ lai hy nhưng vẫn với tâm thức của tuổi 30 mươi khi chàng thanh niên Nguyễn Tường Bách từ Lào Cai đi qua cửa Hà Khẩu để bắt đầu cuộc phiêu lưu vào đất Trung Hoa. Nay cũng chàng thanh niên ấy đã ở tuổi 72, đặt chân tới một lục địa mới, như cá gặp nước, Nguyễn Tường Bách hăng say đi tiếp ngay một cuộc hành trình không ngưng nghỉ thêm hơn 20 năm nữa với bao nhiêu là dự án:

- Thành lập “Ủy Ban Điều Hợp Các Tổ Chức Tranh Đấu cho Việt Nam Tự Do”, rồi
- “Mặt Trận Dân Tộc Dân Chủ Việt Nam”,
- và bền bỉ nhất là “Hoạt Động Nhân Quyền và Dân Chủ cho Việt Nam” kết hợp với “Mạng Lưới Nhân Quyền.”

Trở Lại với Văn Nghiệp

Hứa Bảo Liên viết:

“Anh Bách thường nói, bác sĩ là chức nghiệp, cách mạng là sự nghiệp, nhưng văn nghệ mới là ước nguyện chính.” Sau khi về hưu, còn ở Phật Sơn, anh cầm bút tranh thủ thời gian viết. Anh viết rất hăng say, chẳng khác gì khi còn trẻ. Mấy chục năm qua như mới xảy ra ngày nào. Cầm bút viết, anh trầm ngâm nhớ lại thời kỳ niên thiếu với cảnh đẹp quê nhà, đời sống sinh viên lãng mạn, những ngày say mê làm báo viết văn, rồi đến những ngày gian truân, nguy hiểm vào sinh ra tử nơi chiến trường và những cảnh lưu vong chật vật nơi xứ người...

Cuốn hồi ký đầu tiên Việt Nam Những Ngày Lịch Sử xuất bản ở Canada, anh chỉ viết trong sáu tháng. Cũng trong năm 1980, anh viết bài bình luận chính trị, “**Một vài ý kiến về vấn đề Việt Nam**” gửi ra ngoài với bút hiệu Viễn Sơn, không ngờ được nhiều độc giả tán thành và đã giúp vào việc kết hợp các tổ chức sau này.

Tiếp đến anh viết một cuốn tiểu thuyết dài, anh viết say mê. Hứa Bảo Liên giúp anh đánh máy từng chương. Đọc lại thấy chương nào không vừa ý anh cho luôn vào thùng rác. Bản thảo cuốn tiểu thuyết viết xong, hai vợ chồng tranh luận về đầu đề cuốn sách, cuối cùng **Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn** được chọn làm tiêu đề cho cuốn tiểu thuyết này.

Không phải nhà phê bình nhưng Hứa Bảo Liên đã có mấy dòng nhận định sắc sảo:

“Quyển sách này – Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn là một thiên hùng ca hay một bi kịch của thời đại? Đúng là một thiên hùng ca cho những người dẫn thân vào công việc chống thực dân và chống độc tài – nhưng cũng là một bi kịch lớn trong lịch sử dân tộc Việt Nam với nỗi đau thương trùm lên cả đất nước sau khi họ thất bại.” [5]

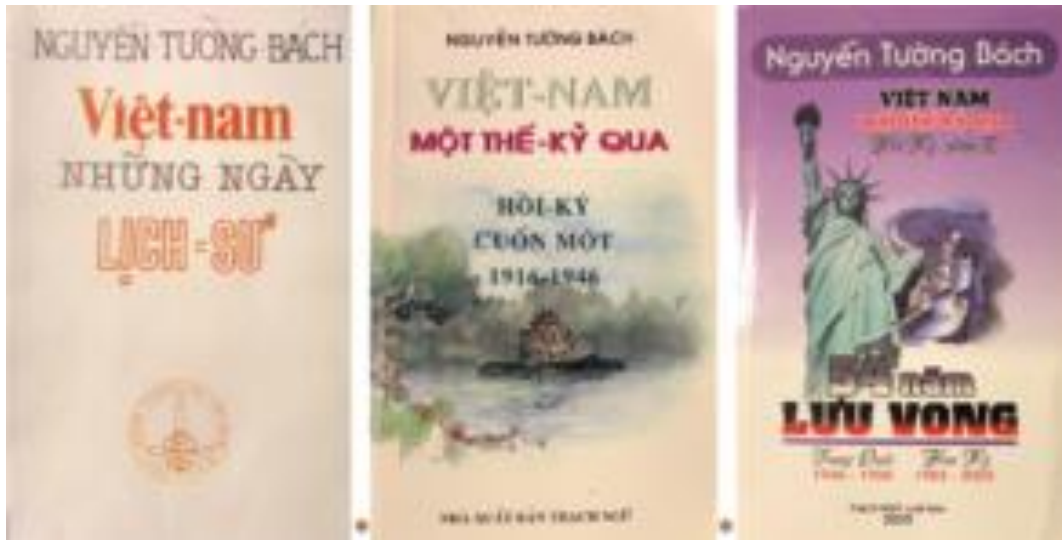

Hình 10a: Một số trang đầu bản thảo viết tay của cuốn tiểu thuyết *Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn* của BS Nguyễn Tường Bách, viết xong Mùa Thu 1982 tại Phật Sơn, Quảng Đông. Tư liệu Nguyễn Tường Giang

Hình 10b: Bìa cuốn trường thiên tiểu thuyết *Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn* của Nguyễn Tường Bách, dày 655 trang. Bản thảo đã được viết sau khi về hưu, do Hứa Bảo Liên đánh máy và hoàn tất tại Phật Sơn, tỉnh Quảng Đông. Sách do Tân Văn – Đỗ Thông Minh xuất bản 1995. Tư liệu Phạm Lệ Hương

Hình 11: Bác sĩ Nguyễn Tường Bách và nhà văn Võ Phiến – Võ Phiến kém Nguyễn Tường Bách 9 tuổi, gặp nhau tháng 5/1995 tại nhà Võ Phiến trên Los Angeles; Võ Phiến cũng là người viết tựa “Cảm xúc khi đọc cuốn *Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn*”, và cả hai nay đã là “người trăm năm cũ”. Tư liệu Viễn Phố

Hình 12: Bìa các tác phẩm của BS Nguyễn Tường Bách xuất bản ở hải ngoại; trái: Việt Nam Những Ngày Lịch Sử, Nhóm Nghiên cứu Sử Địa xuất bản, Canada 1980; giữa: Việt Nam Một Thế Kỷ Qua Hồi Ký, Cuốn Một (1916-1946), Thạch Ngử xuất bản 1998; phải: Việt Nam Một Thế Kỷ Qua Hồi Ký, Cuốn Hai (Trung Quốc 1946-1988, Hoa Kỳ 1988-2000) Thạch Ngử xuất bản 2000. Tư liệu Trần Huy Bích

Tác Phẩm Hứa Bảo Liên

Nguyễn Tường Bách và Tôi, đó là tên cuốn hồi ký gia đình rất đặc sắc của Hứa Bảo Liên, viết xong 1996 sách chỉ dày 245 trang, tác giả tự xuất bản 2005.

Hình 13: trái, bìa trước tác phẩm Nguyễn Tường Bách và Tôi, hồi ký gia đình của Hứa Bảo Liên xuất bản tại Hoa Kỳ 2005; giữa, trang đề tặng của tác giả cho người viết; phải, bìa sau tác phẩm với trích dẫn trang bút ký Mekong Dòng Sông Nghẽn Mạch của Ngô Thế Vinh khi tới thăm Đại học Văn Nam. Tư liệu Ngô Thế Vinh

Hình 14: Đến thăm gia đình bác sĩ Nguyễn Tường Bách – Hứa Bảo Liên, từ trái hàng ngồi: BS Nguyễn Tường Bách, bà Nguyễn Tường Bách Hứa Bảo Liên, Vân Loan vợ Nguyễn Nhã; hàng đứng: Ngô Thế Vinh, Nguyễn Nhã, Trần Huy Bích. Hình chụp 24/8/2004, tư liệu Ngô Thế Vinh

Hình 15: Bác sĩ Nguyễn Tường Bách – Hứa Bảo Liên, từ trái, Nguyễn Tường Giang, Nguyễn Tường Thiết và vợ Nguyễn Thái Vân. Tư liệu Nguyễn Tường Giang

Một Chút Riêng Tư

Bác sĩ Nguyễn Tường Bách hơn tôi 25 tuổi, khoảng cách một phần tư thế kỷ về tuổi đời, cộng thêm với khoảng cách xa hơn thế nữa về từng trải, kinh nghiệm sống và sự nghiệp cống hiến. Chỉ riêng trong lãnh vực y khoa, thế hệ tốt nghiệp 1944 của BS Nguyễn Tường Bách, nếu đi về giảng huấn đều là bậc thầy của tôi trong Đại học Y khoa Sài Gòn sau này. Nguyễn Tường Giang – con trai nhà văn Thạch Lam, cháu gọi BS Nguyễn Tường Bách là chú, là bạn đồng môn Y khoa 1968 với tôi – khoảng cách tôi và bác xa như vậy mà tôi vẫn được bác Bách đối xử với sự khiêm cung và rất rộng lượng. Trong giao tiếp, bác Bách vẫn gọi tôi là bác sĩ. Hơn thế nữa, bác Bách còn là một nhà báo lão thành, một nhà văn thế hệ Tự Lực Văn Đoàn, với các tác phẩm của Nhất Linh, Khái Hưng, Hoàng Đạo, Thạch Lam... đã từng là những cuốn sách thân thiết với tôi thiếu thời – từ thập niên 1950 ở Hà Nội và sau này ở Sài Gòn. Rồi tới thập niên 1990, như một tình cờ lịch sử, tôi được gặp và cả đọc sách của bác với hai tập Hồi Ký Việt Nam Một Thế Kỷ Qua I & II, và nhất là cuốn tiểu thuyết Trên Sông Hồng Cuồn Cuộn, tất cả đều được viết và hoàn tất sau khi bác về hưu, tôi cảm phục và thấy gần gũi với bác nhiều hơn. Bác Nguyễn Tường Bách viết về con Sông Hồng, tôi viết về Sông Mekong, và đã được bác đọc với mỗi quan tâm. Trong một bức thư bác viết cho tôi ngày 18.8.2004, như tâm tình gửi cho một đồng nghiệp, một bạn đồng hành vong niên, bức thư có phần chung và riêng – người viết muốn được chia sẻ phần chung ấy với bạn đọc – nhất là với các bạn trẻ.

Hình 16: Lá thư tay BS Nguyễn Tường Bách gửi Ngô Thế Vinh ngày 18 tháng 8 năm 2004. Tư liệu Ngô Thế Vinh

Thân gửi Bác sĩ Ngô Thế Vinh,

... Với mục tiêu cao thượng và ngòi bút xuất chúng, (cuốn) sách... tất sẽ được mọi người ưa chuộng và sẽ có ảnh hưởng rộng rãi trong dân chúng trong và ngoài nước. Rất mong được gặp bác sĩ để trao đổi tâm sự.

Làm thế nào để nâng cao trình độ của nền văn nghệ Việt Nam và cũng là phần góp sức vào công cuộc truyền bá những tín niệm mới về ý thức tự do, dân chủ và nhân quyền của người dân Việt Nam và trong phần nào đó vào trào lưu tiến hoá của cả nhân loại. Tôi nghĩ, những công việc của chúng ta làm không chỉ giúp cho dân tộc mà trong thời đại này, sẽ góp một phần bé nhỏ của chúng ta cho trào lưu đó. Nếu chúng ta cố gắng thêm, thì cũng sẽ lược được kết quả tốt cùng với đồng đảo những anh em người Việt đương sống trong lưu vong ở hải ngoại...

Thân,
Nguyễn Tường Bách, 8/2004

Trên Ngọn Đồi Hồng

Bác sĩ Nguyễn Tường Bách mất ngày 11 tháng 5 năm 2013, thọ 98 tuổi, bác Bách gái Hứa Bảo Liên đã mất trước đó 5 năm, ngày 10 tháng 1 năm 2008 – tất cả như đã khép lại một trang sử đầy huyền thoại của một thế kỷ Cách Mạng Việt Nam, của một thời kỳ văn học rực rỡ của Tự Lực Văn Đoàn.

Nguyễn Tường Bách: một bác sĩ, một chiến sĩ, một nhà báo, một nhà văn. Ông là một tượng đài tuyệt đẹp của tuổi trẻ Việt Nam, của dân thân và hy sinh. Ông vẫn cứ sáng mãi như ngọn đuốc thiêng dẫn đường và là nguồn cảm hứng bất tận cho các thế hệ Việt Nam tương lai.

Ngô Thế Vinh

Hình 17 : Bia mộ của BS Nguyễn Tường Bách và Hứa Bảo Liên tại nghĩa trang Đồi Hồng / Rose Hill, Whittier, California.
Hình từ album gia đình Lý Trung Nhân, con trai BS Lý Hồng Chương, con rể BS Nguyễn Tường Bách

NGÔ THẾ VINH

Little Saigon 1988 – California 2021

Tham Khảo:

- 1/ Nguyễn Tường Bách. Việt Nam Những Ngày Lịch Sử. Tủ sách tài liệu lịch sử. Nhóm Nghiên Cứu Sử Địa xuất bản, Montréal 1981
- 2/ Nguyễn Tường Bách. Việt Nam Một Thế Kỷ Qua. Hồi Ký cuốn Một, 1916-1946. Nxb Thạch Ngữ 1998
- 3/ Nguyễn Tường Bách. Việt Nam Một Thế Kỷ Qua. Hồi Ký cuốn Hai, Trung Quốc 1946-1988, Hoa Kỳ 1988-2000. Nxb Thạch Ngữ 2000
- 4/ Nguyễn Tường Bách. Trên Sông Hồng Cuộn Cuộn. Tiểu thuyết, Nxb Tân Văn 1995
- 5/ Hứa Bảo Liên. Nguyễn Tường Bách và Tôi. Hồi ký gia đình. Tác giả tự xuất bản 2005.
- 6/ Mạn đàm lịch sử với BS Nguyễn Tường Bách, Người em út trong gia đình Tự Lực Văn Đoàn. LS Lâm Lễ Trinh thực hiện 24.09.2005